

Pasūtītājs:
SIA Estonian, Latvian & Lithuanian Environment
reģ. Nr. 40003374818,
adrese: Vīlandes iela 3-6, Rīga, LV-1010

Izpildītājs:
Dr. biol. Digna Pilāte
Sertifikāta numurs dabas ekspertu reģistrā: 026
Sertifikāts derīgs līdz 23.07.2023.

Eksperta atzinums

dabas lieguma “Mežole” dabas aizsardzības plāna izstrādes vajadzībām

Eksperta atzinums sagatavots saskaņā ar Ministru kabineta noteikumos Nr. 925 (30.09.2010.) „Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības” ietvertajām prasībām.

Rīga
2020

Biotopu grupa, suga vai sugu grupa, par kuru sniegts atzinums.

Atzinums sniegts par gliemjiem.

Pētāmās teritorijas atrašanās vieta.

Dabas liegums (turpmāk tekstā DL) „Mežole” atrodas Smiltenes novada Launkalnes pagastā. DL teritorija atrodas 4 km attālumā uz austrumiem no Launkalnes ciema teritorijas un netālu no valsts galvenā autoceļa A2 Rīga – Sigulda – Igaunijas robeža (Veclaicene) un reģionālā autoceļa P27 autoceļš Smiltene—Gulbene. DL platība, atbilstoši dabas datu pārvaldības sistēmā „Ozols” pieejamajai informācijai, ir 2842,46 ha.

Pētāmās teritorijas apsekošanas datums un meteoroloģiskie apstākļi, apsekošanas ilgums un izpētes metodes.

Teritorijas apsekošana veikta 2018.gada 27. jūnijā, 14. un 21. septembrī. Dzīvotņu apsekošana veikta diennakts gaišajā laikā, siltā un saulainā laikā.

Vadoties pēc kartogrāfiskā materiāla, prioritāri bija apsekotas Eiropas Savienības direktīvas 92/43/EEK “Par dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzību” II pielikumā ierakstīto gliemežu sugu (*Vertigo angustior* un *V.geyeri*) potenciālās dzīvotnes Lipsas un Ludzes krastos, novērtējot to atbilstību dabā un pārbaudot šo sugu esību. Sugu klātbūtne pārbaudīta periodā, kad to populācijas sasniedz maksimumu. Ūdensgliemju esība tika pārbaudīta nejauši izvēlētos upju posmos, kā arī posmā, kurā viens ziemeļu upespērles īpatnis pirmo reizi Lipsā bija konstatēts 1995.gadā (Suško 1997).

Materiāls ievākts, izmantojot tā saucamo sijātās augsnes tilpuma metodi (Valovirta 1996) – ar malakoloģisko sietu (sietu acu izmērs 10x10mm) iesijājot 3-6 litrus zemesdzi. Paraugi nogādāti laboratorijā, kur tie izžāvēti gaissausi, pēc tam izsijāti ar augsnes sietiem (sietu acu izmēri: 5mm, 3mm, 2mm un 1mm). No katras izsijātās frakcijas izlasītas gliemežu čaulas un noteiktas sugas. Saldūdens gliemju sugas noteiktas dabā, ūdenstilpju apsekošanas laikā. Sugas noteiktas, izmantojot gliemju sugu noteicēju (Rudzīte u.c.2010).

Papildus ir apkopoti dati un informācija no literatūras avotiem (Pilāte 2008, 2009) un pētījumu materiāliem (Suško 1997, Pilāte 2007), no *Natura 2000* teritoriju 2015. un 2016. gada monitoringa anketām (Jakubāne, Pilāte, Rudzīte). Izmantoti M.Horsaka 2015. gada dati. Informācija par īpaši aizsargājamo sugu izplatību teritorijā apkopota no 19 vietām (1.pielikums).

Atzinuma sniegšanas mērķis.

Atzinums sniegts dabas lieguma “Mežole” dabas aizsardzības plāna izstrādes vajadzībām.

Teritorijas statuss.

DL „Mežole” ir dibināts 1999. gadā. Līdz tam no 1960. gadu beigām teritorija bija vietējas nozīmes kompleksais dabas liegums. *Natura 2000* teritoriju tīklā kā C tipa teritorija (teritorijas, kas noteiktas īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai) DL „Mežole” iekļauts 2005. gada 15. septembrī ar grozījumiem likumā Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām.

Vispārīgs pētāmās teritorijas apraksts.

DL “Mežole” atrodas Latvijas Ziemeļaustrumu daļā Vidzemes augstienes Mežoles paugurainē. DL teritorija nav apdzīvota, kā arī tajā neatrodas viensētas. Teritorijā atrodas trīs purvi – Baltais purvs, Krievu purvs un Apiņu purvs, un divas mazās upes Lipsa un Ludze. Meža platības DL “Mežole” aizņem 2784,0 ha. Nepilns procents teritorijas 1970. gados tika pārveidoti par grants karjeriem. Īpaši aizsargājamo biotopu platības aizņem 47,2 % no teritorijas, no kuriem lielākās platības (gandrīz 41 % jeb 1155,60 ha) aizņem mežu biotopi. Otra lielākā biotopu grupa teritorijā ir purvu biotopi, kas aizņem 6,23 %. Saldūdeņu un zālāju biotopu platības dabas lieguma teritorijā nepārsniedz 0,31 % (izvērstāku teritorijas aprakstu skat. dabas aizsardzības plāna 1.1.apakšnod.).

Īss piegulošās teritorijas raksturojums.

Lielākā daļa DL “Mežole” piegulošās teritorijas ir meži. Teritorija dienvidos robežojas ar Slepka ezeru, kura platība ir 1,4 ha. Tuvumā atrodas trīs dabas liegumi: “Šepka”, “Launkalne” un “Rauza”, kas ietver Rauzas upes posmu, kā arī nelielus Šepkas un Ludzes upes posmus. Lipsa un Ludze satekot veido Šepkas upi. Šepka ietek Rauzā, tā savukārt Vecpalsā, kura ir Gaujas kreisā krasta pieteka leļpus Virešiem. Vecpalsā un Rauzā leļpus DL “Mežole” ir seši aizsprosti.

Tuvākā apdzīvotā vieta – Launkalne – atrodas aptuveni 4,5 km uz rietumiem no DL teritorijas. Tuvākās viensētas (Smiltenes kalniņi, Jaunrauznieki, Guntas, Menskas, Meža medņi) atrodas 400-600 m attālumā DL “Mežole” teritorijas.

Konstatētās īpaši aizsargājamās sugas.

DL “Mežole” ir sastopama 21 gliemju suga ar dabas aizsardzības nozīmi (1.tab.). No tām ar vislielāko dabas aizsardzības nozīmi, īpaši Eiropas mērogā, ir ziemeļu upespērlene, biezā perlamutrene, četrzobu pumpurgliemezis, slaidais pumpurgliemezis un resnais pumpurgliemezis, jo tās ir ierakstītas Eiropas Padomes direktīvas 92/43/EEK Par dabisko dzīvotņu, savvaļas floras un faunas aizsardzību, II pielikumā. Tās ir sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams izveidot īpaši aizsargājamās teritorijas. Ziemeļu upespērlene ir ierakstīta arī Bernes konvencijas II pielikumā. Vienīgā gliemju suga, kuras aizsardzības stāvoklis valstī ir labvēlīgs, ir resnais pumpurgliemezis (*Vertigo moulinsiana*). Pārējām sugām tas ir nepietiekams vai slikts. (https://www.daba.gov.lv/public/lat/dati1/zinojumi_eiropas_komisijai/). Teritorijā slikts aizsardzības stāvoklis ir abām gliemeņu sugām. Nezināms aizsardzības stāvoklis ir slaidajam pumpurgliemezim (*V.angustior*), jo trūkst datu par populācijas stāvokli un lielumu teritorijā. Biotopu direktīvas pielikumos ierakstītās gliemju sugas, izņemot resno pumpurgliemezi, ir Latvijā īpaši aizsargājamās sugas. Visas šīs sugas ir mikroliegumu sugas. Teritorijā ir sastopamas vēl 11 īpaši aizsargājamās sugas, no kurām asribu vārpstiņgliemezis un skrajribu vārpstiņgliemezis ir mikroliegumu sugas (1.tab.).

Īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas teritorijā un to aizsardzības statuss

Nr.p .k.	Sugas nosaukums latviski	Sugas nosaukums latīniski	Sugas aizsardzības statuss valstī		Sugas labvēlīga aizsardzības stāvokļa novērtējums valstī kopumā (direktīvas pielikumos iekļautajām sugām infomāciju norāda atbilstoši ETC datiem)	Sugas labvēlīga aizsardzības stāvokļa novērtējums konkrētajā ĪADT (direktīvas pielikumos iekļautajām sugām infomāciju norāda atbilstoši ETC kategorijām)
			Īpaši aizsargājama suga atbilstoši 14.11.2000. MK noteikumiem Nr.396 (ar ¹ atzīmēt mikroliegumu sugas 18.12.2012. MK noteikumiem Nr.940)	Biotopu direktīvu pielikumos iekļauta suga (ar * atzīmē prioritārās sugas); Bernes konvencijā iekļauta suga; IUCN; RL; MAB		
1.	slaidais pumpurgliemezis	<i>Vertigo angustior*</i>	ĪAS ¹	BD II; IUCN NT; RL(2)	U2 Sastopama visā Latvijas teritorijā.	XX Teritorijā zināma viena atradne
2.	četrzobu pumpurgliemezis	<i>Vertigo geyeri*</i>	ĪAS ¹	BD II; IUCN LC; RL (2)	U2 Sastopama visā Latvijas teritorijā.	FV Teritorijā zināma viena atradne
3.	resnais pumpurgliemezis	<i>Vertigo mouliinsiana*</i>	¹	BD II; IUCN VU; RL (2)	FV Latvijas teritorijā zināmas dažas atradnes	FV Teritorijā zināmas piecas atradnes
4.	Ziemeļu upespērlene	<i>Margaritifera margaritifera*</i>	ĪAS ¹	BD II, V; IUCN LC; RL (2)	U2	U2
5.	biezā perlamutrene	<i>Unio crassus*</i>	ĪAS ¹	BD II,IV; IUCN EN, RL (2)	U1 Sastopama visā Latvijas teritorijā	U2 Teritorijas ūdenstecēs sastopama ļoti reti
6.	upes micīte	<i>Ancylus fluviatilis</i>	ĪAS		Ne bieži	Ne bieži
7.	pelēkais vārpstiņgliemezis	<i>Bulgarica cana</i>	ĪAS	RL (3), IUCN LC MAB	Ne bieži	Reti
8.	asribu vārpstiņgliemezis	<i>Clausilia cruciata</i>	ĪAS ¹	RL (3), IUCN LC MAB	Reti	Reti
9.	margainais vārpstiņgliemezis	<i>Clausilia dubia</i>	ĪAS	RL (3), IUCN LC MAB	Ne bieži	Reti
10.	divzobu vārpstiņgliemezis	<i>Clausilia bidentata</i>	ĪAS	RL (3), IUCN LC MAB	Bieži Kurzemē, citur ļoti reti	Ļoti reti
11.	lielais gludgliemezis	<i>Cochlicopa nitens</i>	ĪAS	RL (3), IUCN LR/LC ver 2.3	Ne bieži	Reti
12.	taisnmates vārpstiņgliemezis	<i>Cochlodina orthostoma</i>	ĪAS	RL (3), IUCN LC, MAB	Reti	Reti
13.	plakanā valvāta	<i>Valvata cristata</i>		RL (4)	Reti	Reti
14.	tumšais	<i>Limax</i>	ĪAS	MAB	Samērā bieži	Reti

	kailgliemezis	<i>cinereoniger</i>				
15.	skrajribu vārpstīngliemezis	<i>Macrogaster borealis</i>	ĪAS ¹	RL (3), IUCN LC, MAB	Ne bieži	Reti
16.	krokainais vārpstīngliemezis	<i>Macrogaster plicatula</i>		MAB	Bieži	Samērā bieži
17.	vēderainais vārpstīngliemezis	<i>Macrogaster ventricosa</i>		MAB	Bieži	Samērā bieži
18.	graciozais vārpstīngliemezis	<i>Ruthenica filograna</i>	ĪAS	RL (3), IUCN LC, MAB	Ne bieži	Reti
19.	gludais adatgliemezis	<i>Platyla polita</i>	ĪAS	RL (3), IUCN LC	Reti	Samērā bieži
20.	mitrāju pumpurgliemezis	<i>Vertigo lilljeborgi</i>		RL (3), IUCN NT	Reti	Ļoti reti
21.	ziemeļu pumpurgliemezis	<i>Vertigo ronneyensis</i>		RL (4), IUCN LC	Samērā bieži	Samērā bieži

Informācija par sugu aizsardzības stāvokli Latvijā no „Ziņojums Eiropas Komisijai par biotopu (dzīvotņu) un sugu aizsardzības stāvokli Latvijā. Novērtējums par 2013.-2018. gada periodu” **FV**: Aizsardzības stāvoklis labvēlīgs (Favourable); **U1**: Aizsardzības stāvoklis nelabvēlīgs-nepietiekams (Unfavourable-Inadequate); **U2**: Aizsardzības stāvoklis nelabvēlīgs-slikts (Unfavourable-Bad); **XX**: Aizsardzības stāvoklis nezināms (Unknown).

Saīsinājumi:

RL - Rudzīte M., Boikova E., Dreijers E., Jakubāne I., Parele E., Pilāte D., Rudzītis M. 2018. The New Red List of the molluscs of the Latvia. *Environmental and Experimental Biology* (2018) 16: 55-59.

ES – Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEK (21.05.1992) Par dabisko dzīvotņu, savvaļas floras un faunas aizsardzību. **II** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana. * - prioritāra suga; **IV** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams stingrs aizsardzības režīms; **V** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

ĪAS – īpaši aizsargājama suga, 1. pielikums (īpaši aizsargājamas sugas) vai 2. pielikums (ierobežoti izmantojamas īpaši aizsargājamas sugas) MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu"

MIK – sugas aizsardzībai veidojams mikroliegums, 1. pielikums MK 2012. gada 18. decembra noteikumiem Nr. 940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu"

MAB - Mežaudžu atslēgas biotopu (MAB) (= dabisku meža biotopu) sugas (Lārmanis u.c. 2000). **BSS**

IUCN* - The World Conservation Union; Red List version 3.1.; IUCN 2017) apdraudēto sugu sarakstā ierakstīta suga un kategorija: EN (endangered) – apdraudēta suga; VU (vulnerable) – jūtīga suga; NT (near threatened) – gandrīz apdraudēta; LC (least concern) – vismazāk apdraudēta; DD (data deficient) – trūkst datu par sugu

Slaidais pumpurgliemezis (*Vertigo angustior*) pirmo reizi teritorijā konstatēts 2018. gadā, veicot teritorijas apsekošanu dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā. Šobrīd vienīgā zināmā atradne atrodas palieņu zālājā pie Lipsas. Sugas dzīvotnes ir saistītas ar tādiem ES aizsargājamiem biotopiem, kā palieņu zālāji un ar zālāji periodiski izzūstošās augsnēs, kā arī ar kaļķainiem zāļu purviem (Pilāte 2018). Teritorijā šie zālāji ir nelielās platībās – kopā tie ir 5,03 ha (skat. dabas aizsardzības plāna 2.3. apakšnod.). Turpmāk Natura 2000 monitoringa laikā DL “Mežole” ir jāuzsāk sugas monitorings un jāveic sugas esības pārbaude potenciālajās dzīvotnēs citās vietās, lai novērtētu sugas izplatību un populācijas lielumu.

Četrzobu pumpurgliemeža (*Vertigo geyeri*) vienīgā šobrīd teritorijā zināmā atradne atrodas Baltajā purvā, kas atbilst ES aizsargājamam biotopam – avotu purvi. Biotopa platība teritorijā ir 74,7 ha (skat. dabas aizsardzības plāna 2.3. apakšnod.). Turpmāk Natura 2000 monitoringa laikā teritorijā ir jāuzsāk sugas monitorings un

jāveic esības pārbaude vēl citās sugai potenciālās dzīvotnēs, lai novērtētu izplatību un populācijas lielumu.

Resnais pumpurgliemezis (*Vertigo moulinsiana*) pirmo reizi DL tuvumā bija konstatēts 2005. gadā (Pilāte 2008). Sugas monitorings DL teritorijā tiek veikts no 2009. gada Natura 2000 teritoriju monitoringa ietvaros. Šobrīd dabas liegumā ir zināmas četras sugas atradnes. Teritorijā resnā pumpurgliemeža dzīvotnes ir saistītas ar diviem ES aizsargājamiem meža biotopiem – aluviāli meži un staignāju meži. To kopējā platība ir 54,1 ha (skat. dabas aizsardzības plāna 2.3. apakšnod.). Pēc monitoringa datiem izriet, ka sugas dzīvotnes platība varētu būt 63% no kopējās šo meža biotopu platības. Sugas monitorings ir jāturpina zināmajās atradnēs, kā arī tās esība jāpārbauda citās vietās teritorijā, lai precizētu izplatību.

Teritorijā sastopamo īpaši aizsargājamo vārpstiņgliemežu sugu dzīvotnes ir saistītas ar vairākiem ES aizsargājamiem mežu biotopiem: dabisku vai vecu boreālo mežu (galvenokārt egļu mežu) biotopiem, lakstaugiem bagātu egļu mežu un platlapju mežu biotopiem. Dažas sugas ir sastopamas melnalkšņu staignāju un aluviālo mežu biotopos. Salīdzinoši visbiežāk no tām teritorijā ir sastopamas divas sugas – pelēkais vārpstiņgliemezis (*Bulgarica cana*) un asribu vārpstiņgliemezis (*Clausilia cruciata*).

Lielais gludgliemezis (*Cochlicopa nitens*) ir mitrāju suga. Teritorijā suga sastopama reti. Lielā gludgliemeža dzīvotnes teritorijā ir saistītas galvenokārt ar mitriem dabiskiem egļu mežiem un melnalkšņu staignāju mežiem.

Gludaits adatgliemezis (*Platyla polita*) ir mežu suga un teritorijā sastopama salīdzinoši bieži visos dabisko mežu biotopos.

ĪAS gliemeži sastopami ne tikai mežaudzēs, kas atbilst ES aizsargājamiem biotopiem, bet arī šiem biotopiem neatbilstošās mežaudzēs. Šo sugu nav stādītājās egļu jaunaudzēs.

Īpaši aizsargājamo saldūdens gliemju sugu dzīvotnes ir upju straujtecēs, kuru platība teritorijā ir 2,78 ha (skat. dabas aizsardzības plāna 2.3. apakšnod.). Biezā perlamutrene (*Unio crassus*) Lipsā bija konstatēta ļoti reti. Pēc 2016. gada Natura 2000 monitoringa datiem teritorijā populācijas lielums ir 40-800 īpatņi. Ziemeļu upespērlene (*Margaritifera margaritifera*) ir sastopama tikpat reti, cik *U. crassus*. Teritorijā ir jāturpina biezās perlamutrenes un jāuzsāk ziemeļu upespērlenes monitorings.

Konstatētie Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājамie biotopi.

Īpaši aizsargājamo gliemju sugu sastopamība un dzīvotņu atbilstība ir apzināta sekojošos ES aizsargājamajos biotopos: 6450 Paliņu zālāji, 7140 Pārejas purvi un slīkšņas, 7160 Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi, 9010* Veci vai dabiski boreālie meži, 9020* Veci jaukti platlapju meži, 9050 Lakstaugiem bagāti egļu meži, 9080* Staignāju meži, 91E0* Aluviāli meži un 3260 Upju straujtecēs un dabiski upju posmi (Auniņš 2013).

Citas apsekotās teritorijas bioloģiskās daudzveidības un ainavas saglabāšanai nozīmīgas vērtības.

Informāciju par citām bioloģiskās daudzveidības un ainaviskajām vērtībām skat. dabas aizsardzības plāna 2.nodaļā.

Pētāmās teritorijas aizsargājamo dabas un ainavas vērtību labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības un darbības, lai uzlabotu konstatēto sugu un biotopu stāvokli un bioloģisko vērtību neatkarīgi no to aizsardzības statusa.

Īpaši aizsargājamo sugu gliemjiem ir raksturīgs mazkustīgs dzīvesveids un zemas izplatīšanās spējas. Tie parasti uzturas savu slēptuvju tiešā tuvumā, ja ir atbilstoši ekoloģiskie apstākļi, tādēļ spēj dzīvot arī nelielās platībās.

Teritorijā īpaši aizsargājamo sauszemes gliemežu dzīvotnes ir saistītas ar zālājiem pie ūdenstilpēm, mitrainēm un mežiem. Saldūdnēs sugas ir saistītas ar straujtecēm.

Slaidā pumpurgliemeža (*Vertigo angustior*) šobrīd vienīgā zināmā atradne atrodas palieņu zālājā pie Lipsas (2.tab.). Paraugošanas vietā saimnieciskā darbība netiek veikta un dzīvotne ir atbilstoša sugas ekoloģiskajām prasībām (2.pielikums).

3.tabula

ES Biotopu direktīvas II pielikumā ierakstīto pumpurgliemežu sugu dzīvotņu raksturojums

N.p.k.	Koordinātas		Suga	Dzīvotnes atbilstība ES aizsargājamam biotopam	Piezīmes
	X	Y			
1.	700107	197760	<i>Vertigo angustior</i>	6450 Palieņu zālājs	Uzturas aļņi, jāseko bebru darbībai un aizaugšanai
2.	618809	356217	<i>Vertigo geyeri</i>	7160 Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi	Dzīvotne labā stāvoklī.
3.	620069	355317	<i>Vertigo moulinsiana</i>	91E0* Aluviāli meži	Neliela susināšanas ietekme
4.	619590	354208	<i>Vertigo moulinsiana</i>	9080* Staigņāju meži	Neliela susināšanas ietekme
5.	617190	358231	<i>Vertigo moulinsiana</i>	9080* Staigņāju meži	Neliela susināšanas ietekme
6.	616515	358302	<i>Vertigo moulinsiana</i>	9080* Staigņāju meži	
7.	622208	353654	<i>Vertigo moulinsiana</i>	9080* Staigņāju meži	Neliela susināšanas ietekme

Četrzobu pumpurgliemezis (*Vertigo geyeri*) pirmo reizi DL ir konstatēts 2015. gadā. Dzīvotne ir labā kvalitātē (piemērota pumpurgliemežu ekoloģiskajām prasībām) (2.tab.). Speciāli apsaimniekošanas pasākumi nav nepieciešami (M.Horsaka pers.kom.).

Resnā pumpurgliemeža (*Vertigo moulinsiana*) dzīvotņu kvalitāte vērtējama kā laba, lai arī lielākajā daļā vērojama neliela susināšanas ietekme (2.tab., 3.pielikums). Šobrīd papildus apsaimniekošanas pasākumi nav nepieciešami, taču jāturpina novērot susināšanas ietekmi turpmākajos sugas monitoringos, ņemot vērā veiktos meliorācijas sistēmas atjaunošanas darbus DL tuvumā.

Īpaši aizsargājamo meža sugu dzīvotnes mežu biotopos šobrīd ir labā kvalitātē un atbilst sugu ekoloģiskajām prasībām.

Apsēkojot Lipsu un Ludzi, bija konstatēta dažādas intensitātes bebru darbība un koku sagāzumi (1.att.). Bebru darbība un koku sagāzumi negatīvi ietekmē straujteču kvalitāti (Urtāns 2017). Bebru darbība *Margaritifera margaritifera* un *Unio crassus* dzīvotnēs ir atzīts kā viens no būtiskākajiem dzīvotņu degradāciju izraisošiem faktoriem, kardināli izmainot upes hidroloģisko režīmu un ūdens kvalitāti (Rudzīte 2004, Rudzīte u.c. 2010). Tādēļ teritorijā ir jāierobežo bebru darbība, nepieļaujot jaunu dambju celtniecību un pakāpeniski nojaucot vecos dambjus tādā augstumā, lai

zivis spētu tos pārvarēt. Līdzīgi straujteču sugu dzīvotņu kvalitāti, bet ne tik kardināli, izmaina lieli koku sagāzumi (Urtāns 2017).

1.att. Koku sagāzums Lipsā augšpus *Margaritifera margaritifera* atradnes (Foto: D.Pilāte)

Apsekojot Lipsu 2018.gada jūnijā un augustā, tika konstatēts, ka daudzos lēni tekošos posmos upe ir aizaugusi ar zaļajlgēm, tās gultni klāj atmirušu aļģu un dūņu kārtā (3.pielikums), kas liecina par organisko piesārņojumu.

Lipsā un Ludzē sastopamās gliemenes ir daļa no upju sateces baseina populācijas. Teritorijā nenotiek *Margaritifera margaritifera* un *Unio crassus* populāciju atjaunošanās, jo bija konstatēti tikai pieauguši īpatņi. Tam par iemeslu ir tas, ka nenotiek lašveidīgo zivju un ir ierobežota arī citu zivju migrācija bebru dambju, cilvēku būvētu aizsprostu un zivīm nepārvaramu caurteku dēļ (skat.plāna 1.4.2.apakšnod.). Zivju klātbūtne ir vitāli nepieciešama noteiktā gliemeņu attīstības stadijā (Rudzīte 2004, Rudzīte u.c. 2010).

Secinājumi par plānotās darbības vai pasākuma ietekmi uz konstatēto sugu un biotopu stāvokli un bioloģisko vērtību, kā arī uz piegulošo teritoriju un nosacījumi darbības vai pasākuma veikšanai.

Pirms uzsākt biotopa apsaimniekošanu sugas atradnē, ja tā pirms tam nav veikta, katru vietu vispirms individuāli jāizvērtē un tikai tad pieņemt atbilstošu apsaimniekošanas režīmu, konsultējoties ar attiecīgās sugu grupas ekspertu. DL “Mežole” plānojot vai veicot apsaimniekošanas pasākumus īpaši aizsargājamo gliemju sugu dzīvotnēs, jāņem vērā sekojošais (Cameron et al. 2003):

- ✓ zālajos turpināt līdz šim veikto vai uzsākt vēsturiski veikto apsaimniekošanu;
- ✓ zālāju pļaušana pieļaujama tikai tad, ja nav iespējams nodrošināt piemērotu noganīšanas režīmu;
- ✓ papildus apsaimniekošanas pasākumi nav nepieciešami, ja dzīvotnē ganās savvaļas pārnadži, kas ir vislabākais dzīvotnes uzturēšanas veids;
- ✓ ganīšanai jābūt ekstensīvai. Vispiemērotākie ir zirgi. Noganīšanai nav ieteicamas “smagās” liellopu šķirnes un visnepiemērotākās ir piena govīs ar augstām barošanas prasībām; nedrīkst ganīt aitas;
- ✓ dzīvotnē nedrīkst ierīkot liellopu/savvaļas pārnadžu koncentrēšanās un piebarošanas vietas;

- ✓ lai dzīvotnes zālajos un purvos neaizaugtu ar krūmiem un kokiem, vislabākais tās uzturēšanas veids ir apauguma izciršana reizi 10 gados;
- ✓ dzīvotnē nav pieļaujama visu veidu augsnes kultivēšana, frēzēšana un aršana (ieskaitot mežā) vai atklātu biotopu apmežošana;
- ✓ dzīvotnē (ieskaitot ūdenstilpes) un tās tuvumā nav pieļaujama mēslošana (ieskaitot ar organiskiem mēsliem, vircu, pienotavu notekūdeņiem); pesticīdu un herbicīdu izmantošana;
- ✓ nav pieļaujamas invazīvās un citas introducētās augu sugas;
- ✓ jāierobežo bebru darbība visa veida dzīvotnēs un to tiešā tuvumā, nepieļaujot jaunu bebru dambju būvniecību;
- ✓ nav pieļaujama hidroloģiskā režīma maiņa (meliorācijas sistēmu atjaunošana vai jaunu izveidošana, jaunu aizsprostu izveidošana uz upēm) dzīvotnē un tās tiešā tuvumā;
- ✓ mežu biotopu apsaimniekošanā izmantot neiejaukšanos dabiskajos procesos un ievērot buferzonu, kā norādīts meža biotopu apsaimniekošanas vadlīnijās (Ikauniece 2017).

Attiecībā uz straujteču un dabisko upju biotopu apsaimniekošanu prioritāri jāņem vērā *Margaritifera margaritifera* ekoloģiskās prasības un sugas aizsardzības plānā norādītos dzīvotņu apsaimniekošanas un populācijas stāvokļa uzlabošanas pasākumus (Rudzīte 2004). Arī citu biotopu apsaimniekošana upju krastos jāpakārto tam, lai nepasliktinātos gliemeņu dzīvotnes kvalitāte. Jebkāda saimnieciskā darbība (lauksaimniecība un mežsaimniecības intensifikācija) upju tiešā tuvumā un arī gliemeņu upju sateces baseinā ir uzskatāma par apdraudējumu ziemeļu upespērlenes populācijas pastāvēšanai. Kailcirtes, meža kultūru ierīkošana un ar to saistītās agrotehniskās darbības, jaunaudžu kopšana un meliorācija izmaina gliemeņu upēs trofisko līmeni, palielina dūņu un smilšu daudzumu (Moorkens et al. 2017). Nodrošinot ziemeļu pērļgliemeņiem labvēlīgu aizsardzības stāvokli teritorijā, labvēlīgs aizsardzības stāvoklis būs nodrošināts arī biežajai perlamutrenei un citām straujteču sugām.

Primāri jāatjauno zivju migrācijas iespējas (zivju ceļu izbūve, caurteku pārbūve, bebru dambju nojaukšana) un zivju resursi (zivju mazuļu ielaišana). Lašveidīgās zivis (strauteles foreles) ir nepieciešamas, lai nodrošinātu ziemeļu upespērlenes attīstības cikla nepārtrauktību. Citu sugu zivis ir nepieciešamas biežās perlamutrenes attīstības pilna cikla nodrošināšanai. Šie pasākumi veicinās subpopulācijas atjaunošanos un gliemeņu izdzīvošanu ilgā laika periodā.

Nekur citur Eiropā nav tik negatīva bebru darbības ietekme uz gliemeņu dzīvotņu kvalitāti, kāda tā ir Latvijā (Rudzīte 2004). Beбри konstatēti gan Lipsā, gan Ludzē. Bebru darbība jāierobežo visā ūdensteces garumā, regulāri izjaucot bebru dambjus un regulējot bebru skaitu. Līdz ar to upēs nebūs traucēta zivju migrācija, nesamazināsies straujteču sugu vides ietilpība, netiks izmainīts hidroloģiskais režīms un ūdens kvalitāte. Jāizvāc tie koku sanesumi, kuri būtiski ietekmē upju hidroloģisko režīmu un traucē zivīm brīvi pārvietoties.

Jāizvērtē DL tuvumā atjaunoto meliorācijas sistēmu ietekmi uz Lipsas un Ludzes hidroloģisko režīmu un ūdens kvalitāti.

Jāsaglabā mežs un koku joslas upju krastos pērļgliemeņu upju aizsardzības zonā, lai nodrošinātu nemainīgu ūdens temperatūtu. Pie upēm ieteicams nomainīt skujkokus ar lapu kokiem. Tas jāveic pakāpeniski un plānveidīgi, nemainot esošo upju noēnojumu, trofisko līmeni un neveicinot sedimentu un smilšu nonākšanu upēs.

Izmantotie informācijas avoti:

Auniņš A. (red.) 2013. *Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā*. Noteikšanas rokasgrāmata. 2. precizēts izdevums. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Rīga, 360 lpp.

Cameron R.A.D., Colville B., Falkner G., Holyoak G.A., Hornung E., Killeen I.J., Moorkens E.A., Pokryszko B.M., Proschwitz T., Tattersfield P., Valovirta I. 2003. Species Accounts for snail of the genus *Vertigo* listed in Annex II of the Habitats Directive: *V.angustior*, *V.genesii*, *V.geyeri* and *V.mouliinsiana* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). *Heldia*, Voll.5, Sonderheft 7, pp.151-170.

Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. Official Journal of the European Communities L 206:750.

Ikauniece S. (red.) 2017. Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 6.sējums. Meži. Dabas aizsardzības pārvalde, Sigulda, 167 lpp.

Latvijas Republikas Ministru kabinets. 2000. Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo sugu sarakstu (2000. gada 14. novembra noteikumi Nr. 396, I. pielikums ar 20.11.2004. grozījumiem).

Latvijas Republikas Ministru kabinets. 2000. Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu (2000. gada 5. decembra noteikumi Nr. 421, pielikums ar 25.01.2005., 27.01.2009., 28.05.2013., 01.01.2014.g. grozījumiem).

Moorkens E., Cordeiro J., Seddon M.B., von Proschwitz T. & Woolnough D. 2017. *Margaritifera margaritifera* (errata version published in 2018). *The IUCN Red List of Threatened Species* 2017: e.T12799A128686456. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-3.RLTS.T12799A508865.en>.

Natura 2000 teritoriju bezmugurkaulnieku 2015. un 2016. gada monitoringa anketas

Pilāte D. 2007. Sauszemes gliemežu sugu daudzveidība mežā un to ietekmējošies faktori Latvijā. Promocijas darbs, LU, Rīga: 155.

Pilāte D. 2008. Terrestrial snail fauna of Euro-Siberian alder-woods (Cl. Alnetea glutinosae) in Latvia. *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 8, (1): 115-126.

Pilāte D. 2009. Structure of terrestrial snail communities of Euro-Siberian alder swamps (Cl. Alnetea glutinosae) in Latvia. *Acta Zoologica Lithuanica.*,19(4):297 - 305.

Pilāte D. 2018. Īpaši aizsargājamās un reti sastopamās gliemju sugas Latvijā. https://www.daba.gov.lv/upload/File/zin_p_mm/MM_18_LV_IARS_gliemji.pdf

Rudzīte M., 2004. Ziemeļu upespērlenes (*Margaritifera margaritifera* L.) aizsardzības plāns Latvijā. Latvijas Dabas fonds. Rīga: 35 lpp.

Rudzīte M., Čakare I., Rudzītis M., Miķelsone I., Parele E., 2010. Biezās perlamutrenes *Unio crassus* Philipsson, 1788 sugas aizsardzības plāns. Latvijas Malakologu biedrība. Rīga: 59 lpp.

Rudzīte M., Dreijers E., Ozoliņa-Moll L., Parele E., Pilāte D., Rudzītis M., Stalažs A. 2010. Latvijas gliemji: Sugu noteicējs. LU Akadēmiskais apgāds, Rīga, 252 lpp.

Rudzīte M., Boikova E., Dreijers E., Jakubāne I., Jermakovs V., Parele E., Pilāte D., Rudzītis M. 2018. Distribution and protection of the molluscs of Latvia. *Schr.Malakozool.* 30: 19-28

Rudzīte M., Boikova E., Dreijers E., Jakubāne I., Parele E., Pilāte D., Rudzītis M. 2018. The New Red List of the molluscs of the Latvia. *Environmental and Experimental Biology* (2018) 16: 55-59

Suško U., 1997. Latvijas dabiskie meži. Pētījums par meža vēsturi, bioloģiskās daudzveidības struktūrām un atkarīgajām sugām. WWF Latvijas Programmas birojs. Rīga, 180 lpp.

Urtāns A. V. (red.), 2017. Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. II Upes un ezeri. Dabas aizsardzības pārvalde. Sigulda: 208 lpp.

Valovirta, I. 1996. Land mollusc monitoring scheme: a handbook for field and laboratory methods. Finnish Environmental Institute/ Nordic Council of Ministers, Helsinki.

https://www.daba.gov.lv/public/lat/dati1/valsts_monitoringa_dati/#bezmug

Digna Pilāte / /

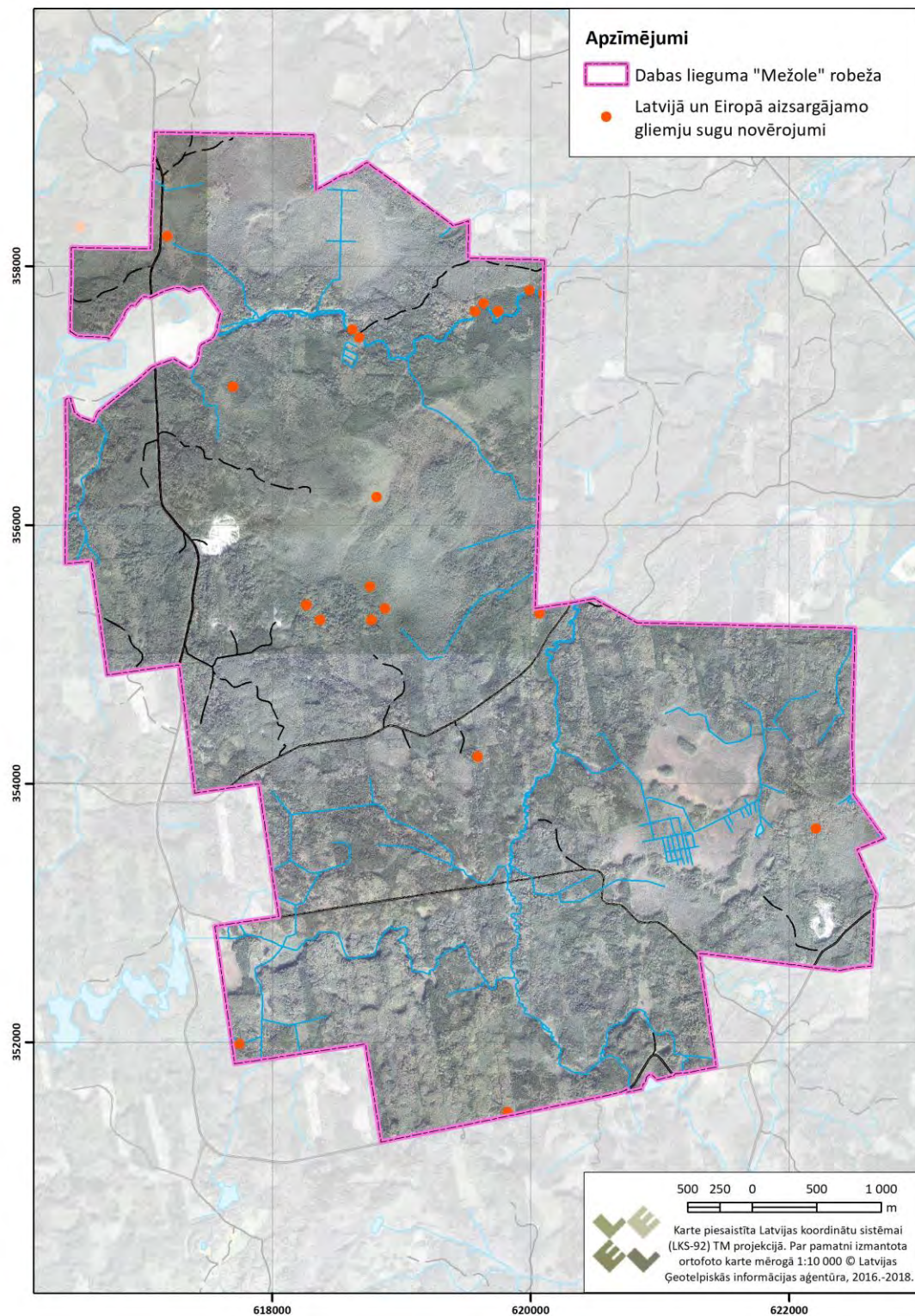
Dabas aizsardzības pārvaldes sertifikāts nr. 026, derīgs līdz 23.07.2023.), tiesīga sniegt atzinumus par sugu grupu: gliemji.

Atzinums sagatavots uz 11 lapaspusēm. Pievienoti četri pielikumi.

Rīgā, 2020. gada 31.janvārī.

Pielikumi

1.pielikums
Īpaši aizsargājamo gliemju sugu atradnes DL "Mežole"

2.pielikums
Slaidā pumpurgliemeža (*Vertigo angustior*) dzīvotne palieņu zālājā pie Lipsas (Foto:
D.Pilāte).

Resnā pumpurgliemeža (*Vertigo moulinsiana*) dzīvotnes ES aizsargājamās biotopos:
A) aluviāla meža biotopā; B) staignāja meža biotopā (Foto: D.Pilāte).

A

B

Dūņu slānis un ar biezu zaļalģu slāni apaugusi Lipsas gultne un akmeņi (foto: D.Pilāte)

